

Ekonomie, státní rozpočet, struktura, tvorba

Didaktické cíle hodiny

- A. Žák dokáže definovat státní rozpočet a určit, k čemu slouží. (2.a, 4.b, 4.c, 6.a)
- B. Žák dokáže rozčlenit strukturu státního rozpočtu. (1.a, 2.b, 2.c, 5.b, 6.a)
- C. Žák dokáže vysvětlit vliv státního rozpočtu na život občana. (1.a, 5.c, 6.a)
- D. Žák dokáže popsat legislativní proces přijímání státního rozpočtu. (4.a, 6.a)
- E. Žák dokáže slovně formulovat svůj postoj (v obecném slova smyslu, zde jde o dovednost vyjádřit se). (3.b, 5.d)
- F. Žák dokáže spojit poznatky o volbách do poslanecké sněmovny s dopady na tvorbu státního rozpočtu. (3.a, 6.a)

Struktura hodiny

- 1. [5 minut] První část: Práce s textem
 - a. Žák dokáže rozlišit mezi výdaji státu a výdaji jednotlivce.
- 2. [12 minut] Druhá část: Výklad
 - a. Žák dokáže určit, k čemu slouží státní rozpočet – k vykonávání funkcí vlády, k přerozdělování veřejných financí.
 - b. Žák dokáže určit příjmy státního rozpočtu, jako jsou daně, majetky státu, výnosy z investic a státní podniky.
 - c. Žák dokáže uvést příklady výdajů státního rozpočtu podle kapitol – např. školství, zdravotnictví apod. a také podle míry povinnosti výdajů – mandatorní, nezbytné, nepovinné.
- 3. [5 minut] Třetí část: Diskuze
 - a. Žák dokáže objasnit, jak může jednotlivec ovlivnit tvorbu státního rozpočtu (tedy tak, že vítěz voleb sestavuje vládu, která pak rozpočet sestavuje a naplňuje tím svůj volební program)
 - b. Žák dokáže slovně vyjádřit svůj názor.
- 4. [5 minut] Čtvrtá část: Výklad
 - a. Žák dokáže vyjmenovat specifika schvalování státního rozpočtu – každý rok, do konce kalendářního roku, pouze poslaneckou sněmovnou.
 - b. Žák dokáže definovat státní rozpočet svými slovy jako plán hospodaření státu i formálně jako zákon
 - c. Žák dokáže vysvětlit, že státní rozpočet v podobě zákona umožňuje poslanecké sněmovně (zákonodárné složce moci), aby kontrolovala vládu (výkonnou složku moci).
- 5. [12 minut] Pátá část: Role play
 - a. Žák dokáže navrhnout přerozdělení příjmů státního rozpočtu.
 - b. Žák dokáže uvést příklady výdajů státního rozpočtu.
 - c. Žák dokáže zhodnotit plusy a mínusy investování do různých kapitol státního rozpočtu.
 - d. Žák dokáže slovně vyjádřit svůj názor.
- 6. [6 minut] Šestá část: Pojmová mapa
 - a. Žák dokáže graficky propojit souvislosti mezi strukturou státního rozpočtu, procesem jeho přijetí, příjmy a výdaji státu a jednotlivce a mocí jednotlivce ovlivnit státní rozpočet.

1. První část

Dnešní hodinu začneme nové téma, kterým je státní rozpočet. Budeme se mu věnovat i příště, takže dnes je naším cílem pochopit základní pojmy a souvislosti, které se k němu vztahují.

Na konci hodiny byste tedy měli být schopni vysvětlit, co to ten státní rozpočet je, k čemu slouží, z čeho se skládá, kdo ho tvoří a schvaluje a jeho přesah do politiky a běžného života. No a nakonec si sestavování státního rozpočtu sami vyzkoušíte. Jako vždycky, kdykoli vám něco nebude jasné, zeptejte se. Každá otázka k tématu je vítaná.

Představit téma, cíle a tím i strukturu hodiny. Promítnutý slide 1, u cílů překliknout na slide 2 [Příloha 2].

Teď už k tématu. Jako první vám chci představit Adama. Adam čerstvě dokončil vysokou školu a pracuje jako programátor v jedné mezinárodní firmě.

Na papírech, co vám teď rozdám, nám Adam povídá o tom, jaký má den.

Přečtěte si prosím jeho příběh a podtrhněte si všechny aktivity, co dnes dělal nebo bude dělat. Třeba když tam bude věta „zašel jsem do trafiky a koupil jsem si noviny, tak podtrhnete třeba „koupil si noviny“.

Co máte dělat? (vyvolat žáka) Ano, super, přečíst si text a podtrhnout všechno, co Adam dělal. Paráda. A až budete hotoví, tak jako znamení odložte propisku a zvedněte hlavu. Pusťte se do toho. ... (žáci čtou)

1. Představit Adama [Příloha 2, slide 3], aby v žácích vzbudil zájem si o něm něco přečíst.

2. Rozdat zadání příběhu Adama [Příloha 1].

3. Přečíst žákům zadání a zkontrolovat, jestli mu rozumí. → Pro další práci s textem není podstatné, co přesně žáci podtrhnou. Jde zejména o to, aby se v textu zorientovali a byli s ním schopni dále pracovat.

Výborně, všichni jsme dočetli. Teď se podívejte na to, co jste si podtrhli, a zkusíme si zrekapitulovat, co toho Adama dneska potkalo.

Pozn. V celé této části bych pro svižnost a pro zapojení co nejvíce lidí vyvolávala.

Požádat žáky, aby zrekapitulovali, co Adam ten den dělal. Žáci budou pravděpodobně říkat všechny aktivity, ale je důležité z nich dostat tyto klíčové fráze, které učitel postupně zapíše na tabuli [Příloha 1 – text pro učitele]:

- *babiččin důchod*
- *nájem*
- *opravit chodník*
- *studium VŠ*
- *nákup*
- *kino*

Např. Ž: „Adam byl u babičky.“ U: „Super, tam byl. A proč tam šel?“ Ž: „Nainstalovat jí ten internet banking.“ U: „Jasně. No a proč to ta babička potřebovala?“ Ž: „Kvůli důchodu.“ U: „Ano, aby mohla sledovat, jestli jí přišel důchod.“ → Učitel zapíše na tabuli „babiččin důchod“.

Pozor! Nedopusťte, aby si žáci mysleli, že odpovědi, které na tabuli nezapišete, jsou nepodstatné. Každou odpověď oceňte a nejlépe se pokuste toho samého žáka dovést k odpovědi, co potřebujete – viz příklad výše.

Tak paráda, já jsem na tabuli zapsala 6 frází. Když se na ně podíváte a myslíte přitom na Adamův den – při které z aktivit Adam musel něco platit? (žákovské odpovědi) Skvělé, děkuji. To jsou tedy Adamovi výdaje, tedy to, za co platí peníze. Kdo ale platí babiččin důchod? Kdo zaplatí opravu chodníku, aby si Adam nepromočil boty? A jestli teda měl Adam studium na vysoké zadarmo, tak kdo ho pak tedy platil? Učitelé na vysoké přeci asi zadarmo neučí, že.. (odpověď žáků - stát) Ano. Tady tedy vidíte, že stejně jako Adam má nějaké výdaje (nájem, jídlo, kino), má také stát určité výdaje, jako je například financování vysokoškolského studia.

Doptat se, za které věci z vypsanych bodů Adam musí platit. Žáci ideálně odpoví „platil nákup, nájem a musí zaplatit i lístky do kina“. Pochválit a zeptat se, kdo platí ty další položky (můžete je třeba na tabuli zakroužkovat). Pokud žáci neodpoví „stát“, je na

učiteli, jestli nazná, že je to kvůli tomu, že neví, nebo proto, že je to moc jednoduché. V první variantě bych ještě pomohla, třeba „Tak ty předchozí výdaje byly součástí Adamova rozpočtu. A ty další jsou součástí jakého rozpočtu?“. V druhé je podle mě legitimní z toho rovnou udělat pouze řečnickou otázku a říct „stát“.

Pozor! Fráze na tabuli nemažte, budeme se k nim vracet. Je také možné doplnit práci na tabuli o promítnutí roztříděných položek (nebo se s nimi dá pracovat jednotlivě na interaktivní tabuli) [Příloha 2, slide 4]

2. Druhá část

ZÁPIS – je na vás, jakou formu zvolíte. V [příloze 6] naleznete kompletní zápis, který by měl být výsledkem hodiny, v [příloze 7] pak neúplný zápis, který mohou žáci vyplňovat podle výkladu.

1. část – VLÁDA

Děkuji vám za spolupráci a teď se na ten státní rozpočet podíváme více z blízka. Stejně tak, jako Adam vytváří svůj rozpočet, vytváří svůj rozpočet také stát. Ale stát, to je strašně obecné. Kdo v tom státě rozhoduje o tom, za co se peníze utratí? Pravděpodobně ten, kdo v něm má nějakou moc, že? A jestli si vzpomínáte z politologie, tak máme tři druhy státní moci. Zákonodárnou, výkonnou a soudní.

Dovést žáky k tomu, že o struktuře státního rozpočtu rozhoduje vláda. Nejprve poukázat, že pánem Adamova rozpočtu je Adam a zeptat se, kdo tedy rozhoduje o tom státním.

Která z těchto složek moci asi bude mít na starosti státní rozpočet? (výkonná) Ano, bude to moc výkonná. A kdo zastupuje tuhle složku moci? (Kdo nám vládne?) (vláda) Přesně tak, vláda.

Přes složky moci navést žáky na moc výkonnou a posléze na vládu.

Pozor! Zde může dojít k nesrovnalostem, pokud žáci odpoví na otázku „která moc rozhoduje o státním rozpočtu“ „zákonodárná“. Není to totiž špatně, protože poslanci sněmovny musí rozpočet schválit. O tom bude ale další část výkladu, proto bych řekla, že mají do určité míry pravdu, ale že to úplně klíčové rozhodování o tom, za co se utratí peníze, je na jiné složce moci.

Vláda, jakožto orgán, který naši zemi řídí v čele s premiérem, vytváří státní rozpočet. A co víc, ona vlastně skrz státní rozpočet vládne a naplňuje svůj program. Tím, že rozhoduje, za co se utratí peníze z rozpočtu. Státní rozpočet tedy slouží k přerozdělování veřejných peněz a vláda skrz něj vykonává své funkce (slide 5). Je to zatím jasné?

Zdůraznit, že vláda skrz rozpočet také vládne, protože rozděluje peníze podle svých priorit. (Pokud žáci hned vědí, že vláda, můžete samozřejmě celou část se státní mocí vynechat). Učitel tedy shrne, že státní rozpočet slouží k přerozdělování veřejných peněz a vláda skrz něj vykonává své funkce (vládne).

2. část – PŘÍJMY

Dobře, víme tedy, že rozpočet sestavuje vláda. Ale kde bere ty peníze, se kterými hospodaří? Vraťme se k Adamovi. Kde bere peníze on? Ano, za to, že pracuje, dostává peníze. To jsou jeho příjmy. Ale co tvoří příjmy státního rozpočtu? Pracuje stát? Ne, že?

Představit žákům příjmy státního rozpočtu.

Podívejte se na tento obrázek (slide 6). Co se děje s výplatou lidí? Přijde jim na účet všechno, co vydělají? Co se jim strhne? Ano, daně! Daně tvoří největší část ze státního rozpočtu a to nejenom ty přímé, jako je tato daň z příjmu, ale i nepřímé, jako je třeba ...? (pohledem zkusit najít odpověď) Přesně tak, DPH. (další slide 7)

Začít daněmi a pokusit se k této informaci dostat spolu se žáky, protože je to opravdu klíčová informace – viz přímá řeč učitele – pomoci jim na to přijít přes daně z příjmu. [Příloha 2, slide 6,7]

Pokud si nemůžou vzpomenout na DPH, nahodit udičku, na to, že když třeba nakupují na internetu, tak se jim ukážou dvě ceny, ale oni vždycky platí tu vyšší. O co je navýšená ta nižší cena? → o DPH.

Tato příprava počítá se znalostí přímých a nepřímých daní (viz sekce poznámky). Pokud by daně ještě probrané nebyly, tak se podle mě musí udělat vsuvka, ve které ji učitel vysvětlí. V tom případě bych buď přešla do více výkladové formy (oproti zde použité interaktivní), nebo je možné přípravu osekát a vynechat 5. část – tvorbu rozpočtu – dá se přesunout na začátek další hodiny – pomůže zopakovat znalosti a připravit půdu pro další návaznost učiva (opět viz poznámky).

Příjmy státního rozpočtu ale kromě daní tvoří ještě například výnosy z investic státu, prodej státního majetku, jako jsou například hrady a zámky (ale ty asi jen tak stát neprodá) no a taky státní podniky, jako je třeba Česká pošta. Těmi nejdůležitějšími příjmy jsou však daně, které přímo nebo nepřímo platí mimo jiné i občané státu. Máte k tomuto někdo otázku?

Pokud by si žáci ptali na příklady investic – například dividendy (podíl ze zisku) z ČEZu (energetická společnost).

Pokud se tedy vrátíme k Adamovi, kdo platil jeho studium na vysoké škole? Ano, mimo jiné i občané, tedy třeba jeho rodiče, tím, že platili daně. Stejně tak teď například Adam nepřímo přispívá na důchod své babičce. Protože starobní důchody jsou také součástí výdajů státního rozpočtu. Nicméně takových mýtů, že jsou pro nás některé služby zadarmo, je v podvědomí lidí mnoho. Tak například – platili jste někdy za to, že vám pan doktor napsal antibiotika – a teď nemyslím na pohotovosti. Ne. Vybírá policejní inspektor peníze od majitelů domu, když dopadne zločince, co jim vykradl dům? Taky ne. Proto si na takové výroky dejte pozor a myslte na to, že všechny služby poskytované státem svým způsobem financují občané ze svých daní. A to nás dostává zpátky k výdajům státního rozpočtu.

Udělat paralelu k Adamovi a jeho pocitu, že studoval zadarmo. Uvést další příklady mýtů o službách, které nám stát poskytuje zadarmo.

3. část - VÝDAJE

Už jsme tak nějak našli, že stát nám například platí vzdělání, a to nejenom to vysokoškolské, ale také střední a základní. Taky jsme zmínili starobní důchody a opravu chodníků. Těch položek je však mnohem více, a abychom v tom měli pořádek, můžeme si pomoci rozčleněním výdajů do jednotlivých kategorií, nebo jak se říká, kapitol. Tyto kapitoly odpovídají tomu, jaká máme ministerstva. Protože pokud si vzpomenete, vláda se skládá z premiéra a ministrů, kteří pod sebou mají jednotlivá ministerstva, která se starají o různé složky řízení státu.

Představit výdaje a dělení na kapitoly.

Vzpomenete si na nějaké ministerstvo? Ano, třeba ministerstvo školství! Ještě nějaké? Přesně tak, ministerstvo zdravotnictví. Výborně.

Požádat žáky o vybavení si konkrétního ministerstva.

Samozřejmě nemusíte všechna ministerstva znát z paměti, protože je to všechno velmi snadno dohledatelné, podívejte (slide 8). Tady jsem vypsalá jednotlivá ministerstva, je jich 14, uť. Každý si napište tři příklady. A na této webové stránce se také můžete dočíst, co má které ministerstvo na starost.

Představit ministerstva a požádat, aby si každý žák zapsal 3 příklady. Ukázat webovou stránku vláda.cz [Příloha 2, slide 8].

Jak můžete vidět, zvýraznila jsem ministerstvo práce a sociálních věcí. A to proto, že tvoří největší složku výdajů státního rozpočtu. Musí totiž ze zákona vyplácet například starobní důchody, sociální dávky anebo podporu v nezaměstnanosti. To nás dostává také k tomu, že stát některé výdaje prostě mít musí, protože jsou dané zákonem. (slide 9). Těm se říká také mandatorní (povinné) – jako v angličtině, tam „mandatory“ znamená povinný. Odborně se jim také říká transfery. To znamená, že za ně stát nic nedostane, jen je musí vydat. Ale to říkám jenom proto, abyste to věděli, kdybyste na to narazili, pamatovat si to nemusíte. Pak jsou také výdaje, které stát nemá stanovené zákonem, ale bez nich by nemohl fungovat. Jsou to třeba platy státních zaměstnanců – můžete si představit úředníky, učitele, sestřičky, vojáky atp. A pak jsou výdaje nepovinné. Ty stát platit nemusí, ale protože se většinou každá vláda snaží někomu přilepšit, tak tyto výdaje také zařazuje. Třeba se vláda rozhodne, že chce zlepšit život ve městech a zvýší výdaje na opravy veřejných chodníků, nebo bude chtít zrychlit dopravu a postaví dálnice. Nebo bude chtít zlepšit vybavenost škol a poskytne peníze na nákup techniky atd. Na výdaje státního rozpočtu se tedy můžeme dívat buď podle toho, na co jsou určeny anebo podle toho, jestli jsou povinné. (slide 10) Tady se můžeme podívat, že povinné výdaje tvořily v rozpočtu z roku 2020 opravdu největší složku, více než polovinu. Je k tomu nějaká otázka?

Upozornit na ministerstvo práce a sociálních věcí, které tvoří největší výdajovou složku a uvést příklady (starobní důchody, sociální dávky, podpora v nezaměstnanosti). Dále ukázat, že na výdaje lze také pohlížet z hlediska jejich povinnosti a rozdělit je na mandatorní, nezbytné a nepovinné [Příloha 2, slide 9]. U každého uvést příklad. Nakonec ukázat graf rozložení jednotlivých výdajů podle jejich povinnosti v rozpočtu na rok 2020 [Příloha 2, slide 10].

Úskalí: samozřejmě jsou i další výdaje, jako je nákup majetku investice apod., ale myslím si, že to není nutné vyžadovat. Pouze bych doporučila být připravená na případný dotaz ze strany žáků. → Možná odpověď: nákup státního majetku (třeba budovy, podniky), investice státu – do akcií firem apod.

Pozn. Žáci by v tuto chvíli měli mít v sešitě zapsané: 1) k čemu slouží státní rozpočet (slide 5) a 2) že státní rozpočet se skládá z příjmů a výdajů. U každé této složky by měli mít uvedené konkrétní příklady, u výdajů příklady kapitol a pak tři kategorie podle povinnosti jednotlivých výdajů (slide 9). Pokud se učitel rozhodne žákům zápis poskytnout nakopírovaný, toto se ho samozřejmě netýká. Viz vzor zápisu [Příloha 6].

3. Třetí část

Teď si trošku odpočineme od psaní a zkusíme naše nově nabyté vědomosti propojit s tím, co už známe. Položím otázku a poprosím vás, abyste si každý na papír napsali odpověď. Alespoň 1-2 body. Budete mít zhruba 2 minuty na rozmyšlenou.

Uvést diskuzi.

Čas: dala jsem dvě minuty, ale spíš bych se orientovala podle aktuální situace. Dvě minuty strop, jinak klidně zkrátit, pokud uvidíte, že už žáci nepracují.

Jak může jednotlivec ovlivnit státní rozpočet?

Položit otázku. [Příloha 2, slide 11]

Čas nám vypršel. Než si ale sdělíme své odpovědi, chci vás upozornit, abyste dávali pozor, co vaši spolužáci říkají, klidně si pište poznámky. Na konci totiž někoho požádám, aby nám to shrnul. Tak třeba Honzo, co tě napadlo? Jak může jednotlivec ovlivnit státní rozpočet? ...

Je cílem dostat se k tématu volby jako prostředek uplatňovat vůli jednotlivce. Čili dovést žáky k uvědomění, že volbami do poslanecké sněmovny jednotlivci ovlivňují, jak bude státní rozpočet vypadat. 1) Výherce voleb zpravidla sestavuje vládu, 2) Vláda pak sestavuje (nebo by alespoň měla) rozpočet podle svých programových (posléze koaličních, to ale není tak podstatné) priorit. Výsledkem by mělo být uvědomění, že svým hlasem voliči rozhodují o tom, jak se jim v ČR bude žít a skrze své zvolené zástupce ovlivňují tvorbu rozpočtu.

Položená otázka je širší a poskytuje prostor pro více odpovědí – např. „Bude dbát na své zdraví, aby nebyl nemocný a nemusel chodit do nemocnice. Tím sníží výdaje na zdravotnictví. Nebo nepůjdu studovat na VŠ, aby za mě stát neplatil školné a já šla pracovat a odvádět daně – tím snížím výdaje a snížím příjmy.“ → Toto je skvělá odpověď, kterou uvedla slečna, když jsem tuto přípravu zkoušela nanečisto. Určitě ji oceňte a klidně s ní dále setrvejte, ale poté se opět snažte obrátit pozornost na volby. Například zúžením otázky na „Jak může jednotlivec ovlivnit tvorbu státního rozpočtu, když ho vytváří vláda?“

Problém: Žáci si vůbec nevybaví volby. → U: ČR je demokratický stát. Slovo demokracie pochází z řečtiny a překládá se jako „vláda lidu“. Vládne ale v ČR opravdu lid? Chodí vaši rodiče hlasovat o přijetí zákonů? Ž: Ne. U: A kdo tedy o těch zákonech hlasuje? Ž: Poslanci. U: No a jak se k tomu dostali? Ž: No vyhráli volby. U: Super, vyhráli volby. Jsou to tedy zvolení zástupci občanů. Zkuste se tedy ještě chvilku zamyslet nad tím, jak dokáže jednotlivec ovlivnit tvorbu státního rozpočtu (třeba 30 sekund, podle situace).

Jak by to ještě mohlo vypadat? Ž: Skrz to, že bude volit. U: Ano, to je pravda. Je ale ještě důležité si uvědomit, skrze které volby. Měl by někdo nápad? Kdyby nevěděli, vyjmenovat jim různé druhy voleb - zde je možné, že řeknou krajské nebo okresní → to je pravda, tyto samosprávy totiž poté nakládají s penězi, které jim rozdělí ministerstvo, ale neovlivňují přímo tvorbu státního rozpočtu. Ž: Parlamentní? U: Ano, přesně tak. Ale proč zrovna parlamentní? Ž: Protože ten sestavuje vládu. U: To je do jisté míry pravda, ale přestavte si, že by vládu sestavoval celý parlament. Vždyť se do něj často dostanou politické strany, které si vůbec nerozumí. Šlo by to takhle? Ž: Tak on je vlastně vždycky premiér z té strany, co vyhraje a on je vlastně hlava té vlády. U: No jasně, takže kdo pak rozhoduje o těch dalších členech vlády, o těch ministrech? Ž: Ten premiér? U: Myslíte, že je na to sám? Ž: Aha, tak celá ta jeho strana. U: Tak. Vládu sestavuje vítězná strana, často u toho spolupracuje i s nějakou jinou stranou, se kterou se spojí, aby měla ve sněmovně dostatek hlasů. No a jak tedy může jednotlivec ovlivnit tvorbu státního rozpočtu? (vyvolat žáka) Zkusíš nám to shrnout? → pokud to žákovi dělá potíže, pomoci mu.

Učitel během diskuze zapisuje podstatné body na tabuli, ale opravdu pouze bodově. Některý žák totiž diskuzi shrne a je cílem, aby byl schopen zformulovat komplexní věty. Čas: dala jsem dvě minuty, ale spíš bych se orientovala podle aktuální situace. Dvě minuty strop, jinak klidně zkrátit, pokud uvidíte, že už žáci nepracují.

Díky za všechny odpovědi. Můžeš nám to zkusit shrnout, na co jsme společně přišli? (vyvolat žáka)
Děkuji vám za zapojení a jdeme dál...

Požádat žáka o shrnutí diskuze.

4. Čtvrtá část

Co všechno tedy už víme. Víme, že státní rozpočet sestavuje vláda. Že se skládá z příjmů a výdajů, a že občané ze svého platu přispívají do příjmů, ale že jim pak díky tomu stát poskytuje služby „zadarmo“ a to jsou zase výdaje státního rozpočtu. No ale to si ta vláda ten rozpočet prostě sestaví a je to? Dokážete si představit, že by to tak fungovalo? Vždyť to by si tady politici mohli dělat, co by chtěli. Vzpomeňme si ještě na ty tři složky státní moci. Jsou tady proto, aby se kontrolovaly. Koukněte (slide 12). Říká se tomu systém brzd a protiváh a jednoduše slouží k tomu, aby si jedna složka moci nezačala dělat, co chce. No a v případě státního rozpočtu je hlavní pojistkou moc zákonodárná, takže parlament. Ale k tomu, aby to tak mohlo být, tak se ze státního rozpočtu musí stát něco, co můžou schválit. A tím je zákon. Vláda tedy sestavuje návrh státního rozpočtu a předkládá ho poslanecké sněmovně ve formě zákona. (slide 13) Státní rozpočet tedy můžeme vnímat buď jednoduše vlastními slovy jako plán hospodaření s veřejnými penězi, nebo více právnicky jako nejdůležitější zákon, pomocí něhož vláda vykonává své funkce.

Vysvětlit žákům, že státní rozpočet je nejdůležitější zákon, pomocí něhož vláda vykonává své funkce. Aby si vláda nedělala, co chce, hlídá jí další složka státní moci, a tou je moc zákonodárná (systém brzd a protiváh) [Příloha 2, slide 12], neboli parlament. K tomu je však nezbytné, aby byl státní rozpočet zákon [Příloha 2, slide 13].

(slide 14) Vláda se schváleným rozpočtem hospodář vždy jeden kalendářní rok. Tzn., že na každý rok se schvaluje nový rozpočet. A aby se to stihlo schválit, vláda musí vždycky podat návrh zákona o státním rozpočtu nejpozději tři měsíce před koncem roku, tj. do 30. 9. Zákon pak musí být schválen do 31. 12. (tedy do konce roku), jinak nastává tzv. rozpočtové provizorium a vláda hospodář se stejným rozpočtem jako předchozí rok. Schválně se na to zkuste zaměřit a zjistíte, že většinou celý podzim média píšou o schvalování zákona o státním rozpočtu a o tom, komu se budou přidávat peníze. No a zpět k tématu, protože má parlament na schválení většinou jen tři měsíce (vlády totiž zákon o moc dříve nenavrhují), schvaluje ho jenom poslanecká sněmovna. To znamená, že senát je z tohoto procesu vynechán, a když projde zákon o státním rozpočtu přes poslaneckou sněmovnu, je přijat.

Specifikovat podrobnosti o schvalování zákona o státním rozpočtu [Příloha 2, slide 14]. Tj. jak často se schvaluje, kdy ho vláda navrhuje, do kdy musí být schválen, kdo ho schvaluje a co se stane, když se schválit nestihne.

***Pozor!** Zákon o státním rozpočtu (jako i každý jiný zákon) nemusí prezident schválit. Prezident sice zákon může vetovat, ale podepsat ho nemusí. Zní to zvláště, ale stát se to může, je to slepé místo v právním řádu. Proto zde pouze zmiňuji, že se procesu neúčastní senát a prezidenta vynechávám. Prezident sice státní rozpočet podepisuje, ale kdyby tak neučinil, prakticky nic se nestane a může se se státním rozpočtem hospodařit. Šlo by více méně jen o gesto. V historii ČR se toto však ještě nestalo.*

Pokud by žáci začali vypadat zmateně a nešťastně, že je to moc technické, uklidněte je, že jim to říkáte hlavně proto, aby se orientovali v tom, jak to zhruba reálně probíhá.

***Pozn.** Po dokončení této části výkladu by měli mít žáci hotový zápis v sešitě. Návrh, jak by mohl vypadat najdete v příloze 6 [Příloha 6]. Pokud se rozhodnete, že žákům zápis v nějaké fázi hodiny poskytnete, je podle mě tato podoba dostatečná. Do zápisu jsem vložila i cíle hodiny → samozřejmě ve verzi, kdy si žáci píšou rukou, tam asi nebudou, ale myslím si, že v tištěné verzi nejsou na škodu – žáci je můžou použít při učení na písmečku jako osnovu.*

5. Pátá část

UPOZORNĚNÍ: Pokud vám nevychází čas, je možné tuto aktivitu zařadit na začátek další hodiny. Poslouží k zopakování základních pojmů a může na ni navázat učivo o druzích rozpočtu a státním dluhu [viz sekce poznámky].

Teď si vyzkoušíte na vlastní kůži, jaké to je, vytvářet státní rozpočet. Nejdříve se rozdělíme do skupin po čtyřech. Skupinky jsem rozdělila dopředu, jak vidíte na tabuli (slide 15). Prosim přesuňte se k sobě podle toho, s kým jste ve skupině. Výborně, děkuji.

Rozdělit žáky do skupin po čtyřech, je na vás, jestli to necháte na žácích, já jsem zvolila možnost, kdy jsem skupinky rozdělila dopředu – příklad je zde: [Příloha 2, slide 15]. Žáci se podle skupinek sesednou dohromady. Mezitím, co se formují skupinky, rozdat zadání [Příloha 3] a kartičky ministrů [Příloha 4] otočených zadáním dolů.

→ úskalí – nevychází vám skupinka po čtyřech → nevádí, udělejte po třech a jeden člověk bude mít na starosti dvě ministerstva (vždyť to tak jde i v praxi – viz Karel Havlíček vláda 2020 – ministr průmyslu a obchodu + dopravy)

Do každé skupinky jsem dala papíry – Prosim, zatím je neotáčejte! Prosim, zvedněte ruku, pokud ve skupince máte jeden velký papír, a čtyři malé. Super. Teď si každý vezměte jeden malý papírek. A klidně se na něj podívejte. Každý na něm máte, čeho jste ministr nebo ministryně a jaký problém váš resort zrovna trápí. Představte si, že společně tvoříte vládu. Odmyslete si, že vás má být 15, hrajeme jednodušší verzi. Tak, plánujete rozpočet a zbyly vám nějaké peníze. Vy se můžete rozhodnout, jak s nimi naložíte. To vše máte v zadání na tom velkém papíře. Vaším úkolem je rozhodnout, jak peníze rozdělíte a svůj postoj si obhájit před ostatními vládami. Buďte každý připravený shrnout, na co jste společně přišli a proč jste se tak rozhodli, pak se vždycky někoho z dané vlády zeptám. Pokud nebudete něčemu rozumět, ozvěte se, já za vámi přijdu. Máte 5 minut. Můžete začít. Upozorním vás minutu před koncem.

Vysvětlit zadání, že jim zbyly nějaké peníze, a že se v rámci své minivlády musí rozhodnout, jak je rozdělí.

Upozornit, že po konci skupinové diskuze vždy někoho ze skupiny požádáte, aby ostatním sdělil závěr jejich rozhodování. Zdůraznit, že je důležité říct, proč se tak rozhodli. Tak zajistíte, že budou všichni pracovat, nebo alespoň vnímat.

Během skupinových diskuzí učitel prochází mezi skupinami, naslouchá a je k dispozici, když je nějaká nejasnost.

Čas: stanovila jsem 5 minut, ale opět, je na učiteli, aby zvážil, zdali je třeba (a možnost) čas natáhnout anebo zkrátit, pokud skupinky již nepracují. Ale minutu před koncem by měl všechny upozornit, aby zformulovali své závěry.

Máte poslední minutu, připravte si své závěry.

Upozornit na poslední minutu.

Čas nám vypršel. Tak prosím, už přestaňte diskutovat a uvidíme, k čemu jste, naše minivlády dospěly. Z vlády 1 se zeptám, kdo byl jaký ministr? (vyvolat žáka) Dobře a teď tedy poprosím (žáka X), aby nám shrnul, k čemu dospěli. ... (pokračují postupně všechny skupinky).

Postupně vyvolávat jednotlivé vlády, aby představily svůj rozpočet. Vždy někoho vyberte náhodně (ideálně tak, aby během hodiny mluvilo co nejvíce lidí).

Pokud to čas dovoluje, můžete se i ptát na to, kdo byl jaký ministr, ale pokud ne, není to úplně podstatné. Vždy oceňte snahu každé skupiny a ideálně pište jejich rozpočty na tabuli.

Dobře, máme tu tedy dvě vlády, co se rozhodly nejvíce investovat do dopravy a opravit dálnici. Pak tu máme tři vlády, které se rozhodly nejvíce investovat do zdravotnictví a přidat sestřičkám. Jedna vláda nejvíce přidala učitelům a jedna nejvíce investovala do obnovy lesů. Všechny tyto kroky mají své dopady. Může mi někdo zkusit shrnout, v čem spočívají výhody a nevýhody rozhodnutí vlád? Která vláda sleduje dlouhodobé cíle? Která řeší aktuální problém? Co se děje, když investujeme do dopravy, ale zanedbáváme životní? Nebo co se stane, když dáme všechny peníze na školství, ale zanedbáme dopravu?

Vaše otázky se pravděpodobně budou hodně odvíjet od toho, co žáci uvedou jako důvody svých rozhodnutí v diskuzi. Proto berte předchozí rámeček jako inspiraci.

Např. pokud nějaká skupinka uvede, že investuje hlavně do dopravy, což zrychlí dopravu zboží a zvýší ekonomické výtěžky, pak je ideální otázka „Co se děje, když investujeme do dopravy, ale zanedbáváme životní prostředí?“ → Můžete debatovat o tom, že když se zrychlí doprava, ale nebude dostatek stromů, bude se zhoršovat stav životního prostředí, což bude mít výrazné ekonomické dopady, takže se ty zisky sníží nebo vynulují, protože budou třeba vyšší výdaje na zdravotnictví (lidé budou mít astma, dýchací problémy).

Např. pokud nějaká skupinka bude investovat hodně do platů zdravotních sestřiček a řekne, že platy učitelů tak důležité nejsou, můžete polemizovat o tom, jestli pak ty zdravotní sestřičky bude mít kdo učit.

Např. Pokud dá někdo všechny peníze na životní prostředí a nic na dostavbu dálnice → sice se zlepší stav životního prostředí, ale tím, že budou auta více stát v kolonách – tj. stráví více času na silnici – dojde k většímu uvolňování emisí.

Jak můžeme vidět, měli jsme tu 7 vlád a každá přišla s jiným nápadem, každou trápilo zrovna něco jiného víc, něco jiného míň. A tak to je i v reálném světě. Vždycky musíte hledat kompromisy. Když někde peníze přidáte, musíte je někde ubrat. Musíte se rozhodnout, jestli budete řešit akutní nebo dlouhodobé cíle. To si prosím vždy uvědomte, až budete sledovat nějakou politickou debatu nebo číst nějaký názor politika. Je důležité dívat se na svět v souvislostech. Moc vám děkuji, jak jste se zapojili a můžete se vrátit na svá místa.

Udělat obecný závěr aktivity, poukázat na rozdílnost návrhů a co všechno může v takovém rozhodovacím procesu připadat v úvahu. Nakonec žákům poděkovat a vyzvat je, ať se vrátí na svá místa.

6. Šestá část

Dnes jsme toho zvládli opravdu hodně, pojďme si to zopakovat, nakreslíme si pojmovou mapu.

Zahájit rekapitulaci hodiny. Postupně do pojmové mapy zakreslit odpovědi žáků na otázky. Ke každému souboru otázek odkazují na příslušnou část mapy v příloze.

Začali jsme příběhem o Adamovi. Když řeknu kino, nájem a jídlo. Jaké položky tvořili v Adamově rozpočtu? Ano, výdaje. Teď, co dostával Adam za to, že chodil do práce? Ano, plat, takže příjmy. A co to jeho vysokoškolské vzdělání? Platil za něj? Ne, co o něm říkal? Ano, že je zdarma, ale my teď už víme, že je to služba poskytovaná státem.

[Příloha 5.1] Příběh o Adamovi – příjmy, výdaje, služby poskytované státem, jeho rozpočet

Pojďme dál. Kdo platí ty služby „zdarma“? Ano, stát. Tím se dostáváme ke státnímu rozpočtu. A co jsou tedy ty položky, jako třeba vzdělání pro státní rozpočet? Ano, výdaje. Z čeho se skládají příjmy? Ano, hlavně z daní. A jakých například? Super, třeba daně z příjmu, takže i z toho Adamova.

[Příloha 5.2] Státní rozpočet – příjmy - daně, výdaje

Dál jsme si povídali o tom, kdo vytváří státní rozpočet. Přesně tak, vláda. No a může ho hned po vytvoření vláda používat? Ne, co se tedy ještě musí stát? Ano, musí ho schválit poslanecká sněmovna. A k čemu té vládě vlastně je ten rozpočet? Ano, vládne skrze něj.

[Příloha 5.3] Vláda, poslanecká sněmovna

No a ještě jsme spolu diskutovali o tom, jestli může jednotlivec ovlivnit tvorbu státního rozpočtu. Ano, může, skrz volby do poslanecké sněmovny, protože vítěz vytváří vládu.

[Příloha 5.4] Jednotlivcův vliv na státní rozpočet

Pokud by vám nevyhovovala postupně rozkreslená verze v přílohách, tak jsem dodala i barevnou verzi pojmové mapy [Příloha 5.5]

Tak paráda, tohle všechno jsme dneska zvládli. Kdo chcete, můžete si mapu vyfotit. Může se vám hodit jako učební materiál.

Vyzvat žáky, aby si mapu vyfotili.

Chtěl by se k tomuto někdo na něco zeptat?

Zeptat se žáků na dotazy.

Teď vás poprosím, abyste si každý napsal do sešitu jednu věc, kterou si z hodiny odnášíte.

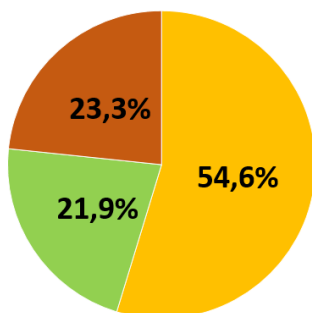
Poprosit žáky, aby si do sešitu napsali jednu věc, kterou si z hodiny odnáší. Popř. z toho udělat feedback pro učitele a požádat je, aby to napsali anonymně na papírek a odevzdali.

Splnění didaktických cílů

Pojmová mapa (viz část šestá) → prakticky všechny cíle kromě vyjadřování názoru

Test

1. Z jakých dvou složek se skládá státní rozpočet? Uveďte konkrétní příklady těchto složek. → 2.b, 2.c, 5.b
2. Kdo sestavuje státní rozpočet a kdo ho schvaluje? → 4.a
3. Jak bys svými slovy popsal/a, co je to státní rozpočet? → 4.b
4. Proč jsou mandatorní výdaje státního rozpočtu povinné (patří mezi ně např. starobní důchody)? → 2.c
 - a) jsou potřeba pro chod státu
 - b) lidé by se začali bouřit, kdyby je stát neplatil
 - c) jsou dány zákonem
 - d) protože by pak stát nemusel nic dávat lidem
5. Státní rozpočet je: → 2.a, 4.a, 4.b
 - a) zákon
 - b) prostředek pro hospodaření vlády
 - c) schvalován poslaneckou sněmovnou
 - d) schvalován na 4 roky
6. Napiš, jaká je souvislost mezi poslaneckou sněmovnou, jednotlivcem a státním rozpočtem. → 6.a, 3a., 5c.
7. Proč je důležité, že má státní rozpočet formu zákona? → 4.c
8. Která složka výdajů státního rozpočtu tvoří jeho největší část? → 2.c

- a) nepovinná
- b) mandatorní
- c) nezbytná
- d) důležitá

Diskuze – 3.a, 2.a, 4.a, 5.c

Role play – 5.a, 5.d

Domácí úkol

1. Zadat žákům, aby si vybrali tři ministerstva a doma dohledali, čím se zabývají a jaké tedy mohou mít konkrétní příklady výdajů. → 2.c, 5.b
2. Vyhledejte, kolik procent ze státního rozpočtu 2020 šlo do kapitoly školství a do kapitoly obrana → 5.b, 2.c

Minutový text

Napište to, co je podle vás nejdůležitější si odnést z naší vládní role-play. → 5.c

Řízená parafráze:

Učitel rozdělí třídu na tři skupiny. Každá má napsat krátký text, kterým vysvětlí, co to jsou výdaje státního rozpočtu pro různé skupiny: 1) pro vědce, 2) pro děti na ZŠ, 3) pro rodiče → 1.a, 2.c, 5.b

Záměrné vyjmenování

Třeba na začátku další hodiny – napište si 5 nejdůležitějších pojmů, co se týkají státního rozpočtu – A, B, C

Poznámky

Předchozí učivo: daně – přímé a nepřímé (ideálně jako téma blízko před tímto), politický systém ČR, složky státní moci (systém brzd a protiváh), státní správa a samospráva, legislativní proces v ČR

Navazující hodina – návrhy vývoje:

- druhy rozpočtu: deficitní, vyrovnaný, přebytkový → zařadit ČR, grafy s jejím vývojem
- státní dluh: cyklický vs. strukturální → práce s textem (článek o tom, jak vláda zdůvodňuje schodek rozpočtu pomocí dopadů koronaviru)
- emitace dluhopisů – inzerce Aleny Schillerové před Vánoci
- problém – mandatorní výdaje – starobní důchody → stárnutí populací, kdo bude na seniory v budoucnu vydělávat?
- peníze z EU – jsme součástí i evropského rozpočtu – zasahují jak do našich příjmů tak výdajů, ale stále více dostáváme
- obecně v této hodině více pracovat s grafy, tabulkami, textem

Zdroje:

Lipovská, H. 2017. *Moderní ekonomie*. Praha: Grada Publishing, a.s.

Ministerstvo financí - Sekce veřejné rozpočty. 2020. *Státní rozpočet 2020 v kostce .Kapesní příručka Ministerstva financí ČR*. Praha: Ministerstvo financí.

SCIO. 2020. *Cvičebnice ZSV*. Scio.

Příloha 1

Text pro žáky – pro každého jedna kopie:

Přečtěte si, co Adam říká o svém dni. Podtrhněte klíčová slova aktivit, které Adam dělal nebo bude ještě dělat.

„Dnes jsem měl opravdu náročný den. Po práci jsem se stavil k babičce a nainstaloval jí internet banking do mobilu, aby mohla sledovat, jestli už jí poslali důchod. K tomu celý den přšlo a mě se samozřejmě povedlo vyšlápnout uvolněnou kachličku a totálně si promočit botu. Už aby ten chodník opravili. Tak jsem promočenej letěl nakoupit a vybrat peníze do bankomatu. Přišel jsem domů, kde už na mě čekala paní bytná a já jsem jí odevzdal peníze za nájem. Teď si už sedím pohodlně v křesle a vzpomínám na ten život vysokoškoláka, kdy jsem toho měl tolik zadarmo, třeba hodiny španělštiny, který si teď platím v jazykovce. Ale náladu si zkazit nenechám, být dospělej je fajn. Mimochodem, večer mám rande. Pozvu Evču do kina.“

Zvýrazněný text pro učitele:

Dnes jsem měl opravdu náročný den. Po práci jsem se stavil k **babičce** a nainstaloval jí internet banking do mobilu, aby mohla sledovat, jestli už jí **poslali důchod**. K tomu celý den přšlo a mě se samozřejmě povedlo **vyšlápnout uvolněnou kachličku** a totálně si promočit botu. Už **aby ten chodník opravili**. Tak jsem promočenej letěl **nakoupit a vybrat peníze** do bankomatu. Přišel jsem domů, kde už na mě čekala paní bytná a já jsem jí odevzdal peníze za **nájem**. Teď si už sedím pohodlně v křesle a vzpomínám na ten **život vysokoškoláka**, kdy jsem toho měl tolik zadarmo, třeba hodiny španělštiny, který si teď platím v jazykovce. Ale náladu si zkazit nenechám, být dospělej je fajn. **Mimochodem, večer mám rande. Pozvu Evču do kina.**

Barevné odlišení částí textu ukazuje na jeho jednotlivé části, z kterých potřebujete vyabstrahovat slova během toho, co vám žáci budou rekapitulovat Adamův den:

babiččin důchod, opravit chodník, nákup, nájem, studium VŠ, kino

Příloha 2

Powerpointová prezentace: (popř. použití na interaktivní tabuli)

Slide 1

STÁTNÍ ROZPOČET

Slide 2

Na konci hodiny bych měl/a zvládnout ...

1. Vysvětlit, co je to státní rozpočet
2. Vysvětlit, čemu slouží
3. Popsat, z čeho se skládá
4. Učit, kdo ho tvoří a kdo ho schvaluje
5. Propojit státní rozpočet s politikou i běžným životem občana

Slide 3

Adam

25 let

Před půl rokem dokončil VŠ

Pracuje jako programátor

Žije v podnájmu v Brně

Slide 4

Adamovy výdaje

Výdaje státu

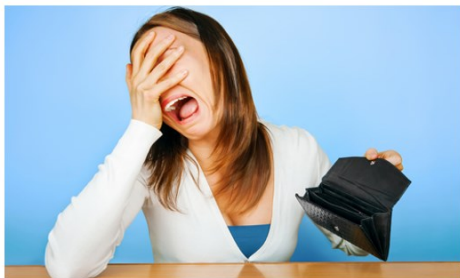
Slide 5

K čemu je státní rozpočet ...

- 1) slouží k přerozdělování veřejných peněz
- 2) vláda skrz něj vykonává své funkce (vládne)

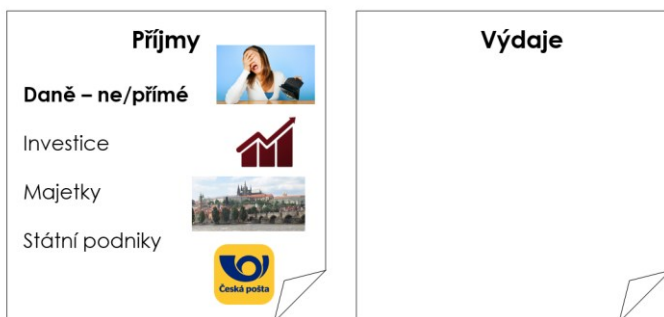
Slide 6

Stát - příjmy

Slide 7

Státní rozpočet

Slide 8

Ministerstvo...

Pro místní rozvoj
Životního prostředí
Práce a sociálních věcí
Vnitřní
Zahraničních věcí
Obrany
Průmyslu a obchodu
Zdravotnictví
Spravedlnosti
Financí
Školství, mládeže a tělovýchovy
Dopravy
Zemědělství
Kultury

vlada.cz/cz/clenove-vlady/ministerstva/

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

úvodní stránka
členové vlády
mládež centrum
evropské záležitosti
pracovní a poradní orgány
úřad vlády
epidemie koronavirovu

Ministerstva

Ministerstvo pro místní rozvoj
Ministerstvo bylo zřízeno s účinností od 1. listopadu 1998 pro státní správu těchto oblastí: regenerační politiky včetně regenerační podpory podnikání, politiky bydlení, rozvoje domovního a bytového fondu, nájmů bytů a nebytových prostor, územního plánování, státního fondu, investiční politiky, osobního ruchu (více: <http://www.mmr.cz/ministerstvo>)

Ministerstvo životního prostředí
MŽP je ústředním orgánem státní správy pro ochranu přirozené akumulace vod, ochranu vodních zdrojů a ochranu jakosti podzemních a povrchových vod, ochranu ozonů, ochranu přírody a krajiny, ochranu zemědělského podniku fondu, výkon státní geologické služby, ochranu horninového prostředí, včetně ochrany nerostných zdrojů a podzemních vod, geologické práce a ekologický dohled nad těžbou, odpadové hospodářství, posuzování vlivů činností a jejich dopadů na životní prostředí, včetně těch, které přesahují hranice státu, myslivost, rybářství a lesní hospodářství v národních parcích, státní ekologickou politiku (více: <http://www.mzv.cz/ministerstvo>)

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Členové vlády
Premiér
Poslanci vlády
Historie minulých vlád
Ministerstva

<https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/ministerstva/>

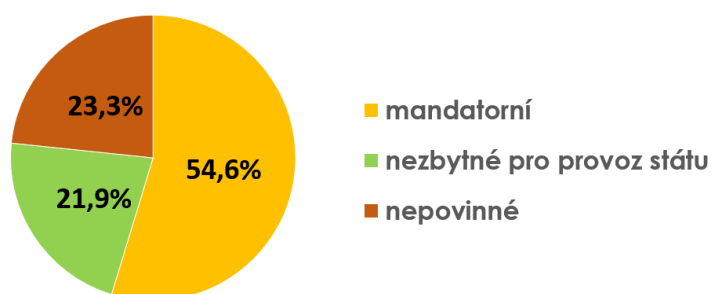
Slide 9

Státní rozpočet

Slide 10

Výdaje státního rozpočtu 2020

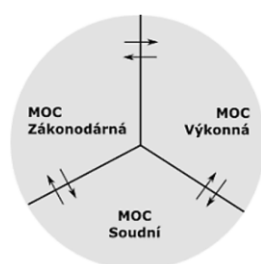
Zdroj údajů: Státní rozpočet 2020 v kostce

Slide 11

Jak může jednotlivec ovlivnit státní rozpočet?

Slide 12

Systém brzd a protiváh

Slide 13

Co je to státní rozpočet?

- 1) Plán hospodaření s veřejnými penězi
- 2) Nejdůležitější **zákon**, pomocí něhož vláda vykonává své funkce

Zákon o státním rozpočtu

Na **každý rok nový**

Schvaluje ho **pouze poslanecká sněmovna**

Návrh zákona o státním rozpočtu od vlády nejpozději tři měsíce před konce roku, tj. **do 30. 9.**

Musí být **schválen do 31.12.** → jinak nastává tzv. **rozpočtové provizorium** (= vláda hospodaří se stejným rozpočtem jako předchozí rok)

Vláda 1

Vláda 2

Vláda 3

Vláda 4

Vláda 5

Vláda 6

Vláda 7

do textových polí stačí dopsat jména žáků

Zdroje obrázků:

Kalkulačka: https://1gr.cz/fotky/idnes/20/041/cl5/SOV827651_profimedia_0214092546.jpg

Mladý muž: https://media.istockphoto.com/photos/portrait-of-a-smiling-student-at-the-city-street-picture-id1147289240?k=6&m=1147289240&s=612x612&w=0&h=EBUqpCRQz1s3sDSuF0JBTO_22copoJKbZ7FNOxHr7c=

Babička: <https://nevimnews.cz/wp-content/uploads/2020/09/2187388.jpg>.

Chodník: https://lh3.googleusercontent.com/proxy/RFAVzN_I64Yc0iqjHVYZdae2U2pm02dWkV2K64pj_ljqBzWZ7NS5aTYW_gvkwhmhwxSBrNDiwDVGR0Sw8-GqYTIIdZTlce4RI4amFu9Ljv_qh_J1pDKQ5T28smc2u8Zb5-x9JmsRZF_woaQz-TwUng.

Vš: <https://i.mimibazar.cz/h/bc/6/161031/18/f4819129.jpg>.

Nákup: <https://heroine-img.pencdn.cz/acimage/w680/2945.jpg>.

Nájem: <https://tajemstviinvestovani.cz/wp-content/uploads/2017/05/1-3611031-300x211.jpg>.

Kino: <https://www.czechcrunch.cz/wp-content/uploads/2020/05/kino-820x436.jpg>.

Peněženka: <https://g.cz/sites/default/files/field/primary-images/ii3.jpg>.

Investice: <https://imperialvision.cz/wp-content/uploads/2016/11/investice.png>

Pražský hrad: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/31/Prazsky_hrad_karluv_most_panorama.jpg/1100px-Prazsky_hrad_karluv_most_panorama.jpg.

Česká pošta: https://www.prestavkyucercan.cz/evt_image.php?img=5100.

Systém brzd a protiváh: <https://slideplayer.cz/slide/12987306/79/images/5/D%C4%9ALBA+MOCI+V+%C4%8CR.jpg>.

Zákon pod lupou:

https://www.skolskyportal.sk/sites/default/files/styles/mobile_landscape/public/field/image/paragraphimage_0.jpg?itok=0tGZ4jsq

Příloha 3

Vytisknout pro každou skupinu jednou

Zadání: Představte si, že jste členové vlády a už jste se dohodli na rozdělení výdajů, které jsou mandatorní, jako například důchody nebo sociální dávky. Taky už jste vymysleli, jak rozdělíte nezbytné výdaje na „provoz“ státu (hlavně platy státních zaměstnanců jste nechali ve stejné výši jako loni). Zbylo vám 15 mld. Kč na nepovinné výdaje. Máte několik možností, do čeho investovat a tím určit, kam bude váš stát směřovat a také naplnit sliby, které jste dali voličům. Zde máte ceník toho, co můžete udělat. Každý také máte kartičku, na které je napsáno, jaké problémy vaše ministerstvo řeší. **VE VOLEBNÍ KAMPANI JSTE TYTO PROBLÉMY SLIBOVALI VYŘEŠIT! Jak byste peníze rozdělili?**

Co vytvoříte / koupíte za 1 mld. Kč

- ZDRAVOTNICTVÍ: **900 Kč / měsíc** ... přidáte na plat zdravotních sestřiček
- ŠKOLSTVÍ: **450 Kč / měsíc** ... přidáte na plat pedagogů
- DOPRAVA: **3,3 km** ... postavené dálnice
- ŽIVOTNÍ PROTŘEDÍ: **17 milionů ks** vysázených stromů

Příloha 4

Vytisknout jednou pro každou skupinu a rozstříhat na jednotlivé kartičky

MIINISTR/YNĚ ZDRAVOTNICTVÍ:

Problém: začínají vám chybět zdravotní sestřičky, protože jich spousta odhází za lepším platem do zahraničí

MIINISTR/YNĚ DOPRAVY:

Problém: chybí vám dostavět 30 km dálnice Praha-Brno – její dostavění slibuje snížení dopravních nehod, zrychlení a efektivitu dopravy

MIINISTR/YNĚ ŠKOLSTVÍ:

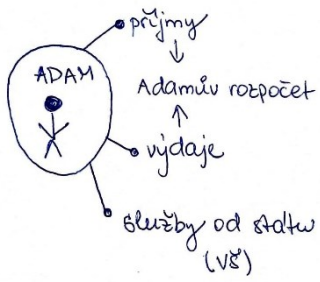
Problém: ve školství převažují starší učitelé a mladí lidé nechtějí učit – potřebujete je namotivovat, aby do učitelské profese vstoupili

MIINISTR/YNĚ ŽIVOTNÍHO PROTŘEDÍ:

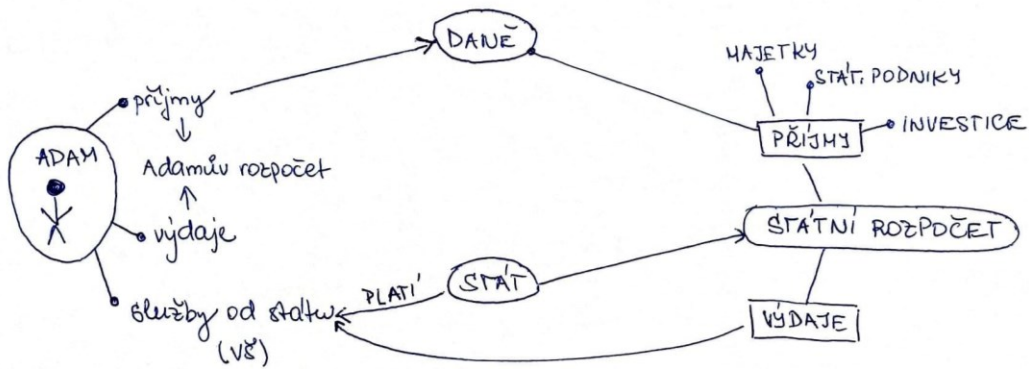
Problém: obrovská část lesů ČR je zničená kůrovcem – potřebujete vysázet alespoň 55 milionů stromů, abyste měli naději, že obnovíte ekosystém

Příloha 5

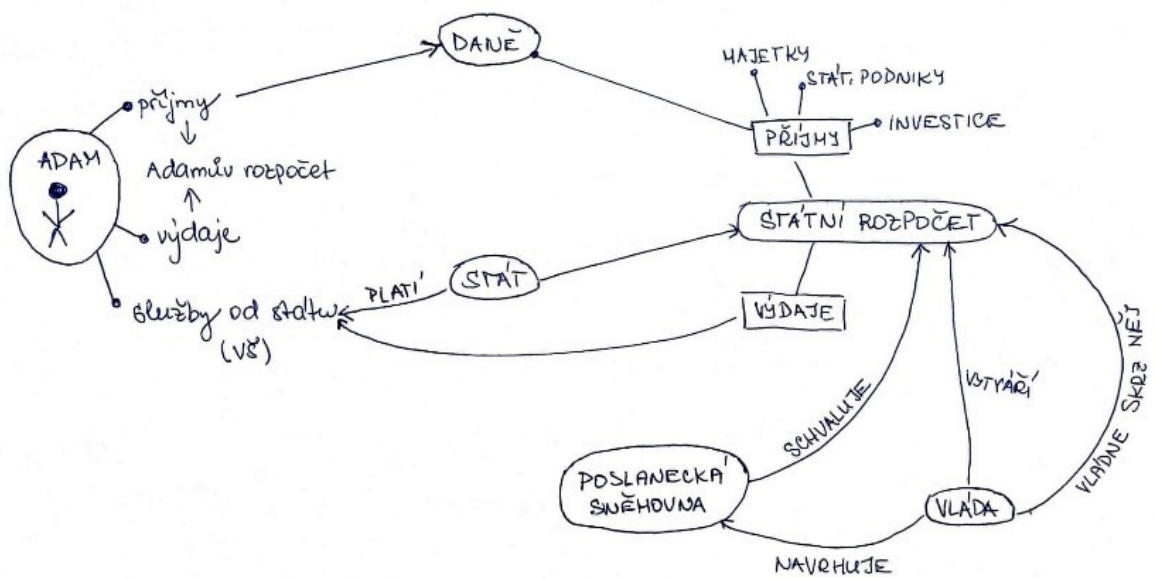
1

2

3

Příloha 6

STÁTNÍ ROZPOČET

Co bych měl zvládnout v tomto tématu ...

1. Vysvětlit, co je to státní rozpočet
2. Vysvětlit, čemu slouží
3. Popsat, z čeho se skládá
4. Učit, kdo ho tvoří a kdo ho schvaluje
5. Propojit státní rozpočet s politikou i běžným životem občana

K čemu je státní rozpočet ...

1. slouží k přerozdělování veřejných peněz
2. vláda skrz něj vykonává své funkce (vládne)

Struktura

- **Příjmy**
 - **Daně** – přímé (př. z příjmu), nepřímé (př. DPH)
 - Výnosy z investic
 - Prodej státního majetku
 - Státní podniky
- **Výdaje**
 - dělí se na **kapitoly** – např. školství, zdravotnictví, obrana, práce a sociální věci (př. starobní důchody)
 - podle toho, jestli jsou povinné:
 - a) **mandatorní (povinné)** = stát je musí platit ze zákona (také se jim říká transfery)
 - př. starobní důchody, podpora v nezaměstnanosti
 - největší složka státního rozpočtu (2020 – víc jak polovina rozpočtu)
 - b) **nezbytné pro provoz státu** = nejsou povinné ze zákona, ale stát by bez nich nefungoval
 - př. platy státních zaměstnanců (učitelé, úředníci, politici, vojáci, ...)
 - c) **nepovinné** = stát je platit nemusí, ale chce → určují ekonomické a společenské směřování země
 - např. stavba dálnic, vybavení škol

Jak může jednotlivec ovlivnit státní rozpočet?

- **Volbami** do poslanecké sněmovny → jejich vítěz vytváří vládu → ta pak sestavuje rozpočet → a ten pak schvaluje poslanecká sněmovna

Co je to státní rozpočet?

1. Plán hospodaření s veřejnými penězi
2. Nejdůležitější **zákon**, pomocí něhož vláda vykonává své funkce

Zákon o státním rozpočtu

- **Každý rok** nový
- Navrhuje **vláda**
- Schvaluje ho **pouze poslanecká sněmovna** a prezident (senát ne)
- **Návrh zákona** o státním rozpočtu od vlády nejpozději **tři měsíce před konce roku**, tj. do 30. 9.
- Musí být **schválen do 31.12.** → jinak nastává tzv. **rozpočtové provizorium** (= vláda hospodaří se stejným rozpočtem jako předchozí rok)

Příloha 7

STÁTNÍ ROZPOČET

Co bych měl zvládnout v tomto tématu ...

1. Vysvětlit, co je to státní rozpočet
2. Vysvětlit, čemu slouží
3. Popsat, z čeho se skládá
4. Určit, kdo ho tvoří a kdo ho schvaluje
5. Propojit státní rozpočet s politikou i běžným životem občana

K čemu je státní rozpočet ...

-
-

Struktura

- **Příjmy**
 -
 -
 -
 -
- **Výdaje**
 - dělí se na **kapitoly**
 - podle toho, jestli jsou povinné:
 - a) **mandatorní (povinné)** =
 - př.
 - největší složka státního rozpočtu
 - b) **nezbytné pro provoz státu** =
 - př.
 - c) **nepovinné** =
 - př.

Jak může jednotlivec ovlivnit státní rozpočet?

Co je to státní rozpočet?

- 1.
- 2.

Zákon o státním rozpočtu

- **Jak často:**
- **Navrhuje ho:**
- **Schvaluje ho:**
- **Musí být navrhnout do:**
- **Musí být schválen do:**
- **Rozpočtové provizorium =**